

18 Φεβρουαρίου, 1993

[ΠΙΚΗΣ, ΚΟΥΡΡΗΣ, ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ, ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΗΣ, ΝΙΚΗΤΑΣ,
ΑΡΤΕΜΙΔΗΣ, ΑΡΤΕΜΗΣ, Δ/στές]

ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΑΡΘΡΟ 146 ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

ΜΙΧΑΗΛ ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ ΛΙΜΙΤΕΔ,

Αιτητές,

ν.

ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΛΕΜΕΣΟΥ,

Καθ' ων η αίτηση.

(Υπόθεση Αρ. 132/90).

5 Σύνταγματικό Δίκαιο — Σύνταγματικότητα νόμων — Ο Περί Αναγκαστικής Απαλλοτριώσεως (Τροποποιητικός) Νόμος, 1988 (Ν.84/88) Άρθρο 5 — Πρόνοια για κατάργηση προγενεστέρων διαταγμάτων απαλλοτριώσεως — Αποτελεί παραβίαση της αρχής της διάκρισης των Εξουσιών και της αρχής της ισότητας όπως κατοχυρώνονται από το Σύνταγμα.

Αναδρομικότητα νόμων — Αρχές που εφαρμόζονται.

10 Ο Περί Ερμηνείας Νόμος Άρθρο 10(2)(γ), Κεφ. 1 — Τεκμήριο για κεκτημένα δικαιώματα βάσει τροποποιούμενου νόμου — Πότε υπάρχει δυνατότητα για ανατροπή του τεκμηρίου.

15 Δεδικασμένο (Res judicata) — Τομείς εφαρμογής της αρχής του δεδικασμένου και στοχετισμός της αρχής αυτής στο πεδίο της αναθεωρητικής δικαιοδοσίας και στην άσκηση της Νομοθετικής Εξουσίας για ανάπλαση του δικαίου — Αναφορά στη σχετική νομολογία των Ελληνικών Δικαστηρίων.

20 Απαλλοτριώση γης για σκοπούς δημόσιας ωφέλειας — Σύνταγμα Άρθρο 23.4 — Η εξουσία για απαλλοτριώση γης ανάγεται σύμφωνα με το Άρθρο 23.4 του Συντάγματος και τις πρόνοιες των Περί Αναγκαστικής Απαλλοτριώσεως Νόμων 1962-1988 στην κρίση της αρμόδιας διοικητικής Αρχής.

Σύνταγμα — Αρχή της διάκρισης των Εξουσιών και προεκτάσεις της — Αποκλείει οποιαδήποτε επέμβαση της Νομοθετικής Εξουσίας στην Εκτελεστική — Εκτενής αναφορά στην σχετική Νομολογία.

25 Διοικητική πράξη — Ανάκληση διοικητικής πράξης με νόμο — Είναι αντίθετη με την Αρχή της διάκρισης των εξουσιών όπως κατοχυ-

ρώνεται από το Σύνταγμα.

Οι αιτητές στις 8/11/72 υπέβαλαν αίτηση στο Δήμο Λεμεσού για την εξασφάλιση άδειας οικοδομής για ανέγερση ξενοδοχειακής μονάδας μέσα στο κτήμα τους στον παραλιακό δρόμο της Λεμεσού. Ο Δήμος Λεμεσού στις 27/1/73 εξέδωσε διάταγμα απαλλοτριώσεως του εν λόγω κτήματος για σκοπό εξωραϊσμού και αναμόρφωσης της παραλίας και απέρριψε το αίτημα για παροχή άδειας οικοδομής στους αιτητές οι οποίοι ως εκ τούτου καταχώρησαν παράλληλες προσφυγές εναντίον τόσο της άρνησης του Δήμου να τους παραχωρήσει την αιτούμενη άδεια όσο και του διατάγματος απαλλοτριώσεως. Το Δικαστήριο, αφού έκρινε ότι η απαλλοτριώση του κτήματος συνιστούσε εξωγενή παράγοντα στην άσκηση της εξουσίας του Δήμου και αφού επεσήμανε ότι τα δικαιώματα των ιδιοκτητών δεν αλλοιώθηκαν καθ' οιονδήποτε τρόπο από το διάταγμα απαλλοτριώσεως, ακύρωσε την απόφαση του Δήμου για την μη παραχώρηση της αιτούμενης άδειας και συγχρόνως επεκύρωσε το διάταγμα απαλλοτριώσεως (*Theodossiou Co. Ltd v Municipality of Limassol* (1975) 3 C.L.R. 195).

Μετά τη θέσπιση του Περί Αναγκαστικής Απαλλοτριώσεως (Τροποποιητικού) Νόμου, 1983 (Ν.25/83) οι αιτητές προσέφυγαν και πάλιν ανεπιτυχώς στο Ανώτατο Δικαστήριο με αίτημα την έκδοση διακήρυξης ότι η παράλειψη του Δήμου να ακυρώσει το διάταγμα απαλλοτριώσεως του 1973 συνιστούσε παράλειψη εκπλήρωσης νομικού καθήκοντος κατά παράβαση του Άρθρου 8 του Ν. 25/83 (*Theodossiou Co. Ltd v. Municipality of Limassol* (1987) 3 C.L.R. 1750).

Μετά τη θέσπιση του Ν. 84/88 οι αιτητές με υπόμνημα στον Δήμο ανακίνησαν το αίτημά τους για την παροχή άδειας οικοδομής το οποίο συνέδεσαν άμεσα και αποκλειστικά με την εξαφάνιση κατά νομικό τεκμήριο (Ν 84/88) του διατάγματος απαλλοτριώσεως. Στην απάντησή του ο Δήμος απέρριψε το αίτημα των αιτητών υποστηρίζοντας ότι η ισχύς του διατάγματος απαλλοτριώσεως δεν μεταβλήθηκε από τον Ν. 84/88. Τότε οι αιτητές προσέβαλαν την άρνηση των καθ' ων η αίτηση με την καταχώρηση της παρούσας προσφυγής. Η καθυστέρηση που σημειώθηκε στην έκδοση της απόφασης οφείλετο στην αναμονή της απόφασης του Ανωτάτου Δικαστηρίου στην αναφορά 5/91 αναφορικά με την συνταγματικότητα του νέου τροποποιητικού των Περί Αναγκαστικής Απαλλοτριώσεως Νόμων ο οποίος κρίθηκε αντισυνταγματικός λόγω παράβασης του άρθρου 80.2 του Συντάγματος, χωρίς να θιγούν τα θέματα αντισυνταγματικότητας που εγείρονται στην παρούσα υπόθεση.

Η διαφορά των διαδίκων επικεντρώθηκε στις επιπτώσεις του Άρθρου 5 του Ν. 84/88, στην υπόσταση του διατάγματος απαλλοτριώσεως και στις προεκτάσεις του στα δικαιώματα και υποχρεώσεις των διαδίκων.

Οι αιτητές υπεστήριξαν ότι το Άρθρο 5 του Ν. 84/88 κατάργη-

σε το διάταγμα απαλλοτριώσης.

5 Οι καθ' ων η αίτηση ισχυρίστηκαν ότι: 1) ο νόμος 84/88 δεν έχει αναδρομικό χαρακτήρα, 2) το Άρθρο 5 δεν μπορεί να ερμηνευθεί με τρόπο που να αποστέρει την Απαλλοτριούσα Αρχή από δικαιώματα που κτήθηκαν βάσει του διατάγματος απαλλοτριώσης πριν την θέσπιση του νόμου και 3) υπάρχει δεδικασμένος (res judicata) από την εγκυρότητα του διατάγματος απαλλοτριώσης στην υπόθεση *Theodossiou Co. Ltd. v. Municipality of Limassol* (1975) 3 C.L.R. 195.

10 Το Ανώτατο Δικαστήριο απέρριψε τις εισηγήσεις 1) και 2) των καθ' ων η αίτηση και αποδέχτηκε την εισηγήσή τους αναφορικά προς την ύπαρξη δεδικασμένου τονίζοντας ότι το Άρθρο 5 του Ν. 84/88 αφήνει άθικτο το δεδικασμένο που προκύπτει από την *Theodossiou* (ανωτέρω). Επίσης τόνισε ότι με το πιο πάνω Άρθρο επιχειρείται η ακύρωση του διατάγματος απαλλοτριώσης και γι' αυτό επιβάλλεται η διερεύνηση της συνταγματικότητας του νομοθετήματος με σημείο αναφοράς τη δυνατότητα ανάκλησης ή ακύρωσης διοικητικής πράξης με νόμο. Στη συνέχεια αφού αναφέρθηκε εκτεταμένα στην αρχή της διάκρισης των Εξουσιών που θεμελιώνεται στο Σύνταγμα όπως επίσης και στη σχετική νομολογία αποφάνθηκε ότι:

20 1) Η απαλλοτριώση γης συνιστά πτυχή της διοικητικής λειτουργίας η οποία ανατίθεται από το Σύνταγμα στην Εκτελεστική Εξουσία.

25 2) Η διαπίστωση της αναγκαιότητας για την απαλλοτριώση γης για την πραγμάτωση σκοπών δημόσιας ωφέλειας ανάγεται, σύμφωνα με τις πρόνοιες του Άρθρου 23.4 του Συντάγματος και των σχετικών προνοιών των Περί Αναγκαστικής Απαλλοτριώσεως Νόμων 1962 - 1988 στην κρίση της αρμόδιας διοικητικής Αρχής.

30 3) Τόσο η έκδοση όσο και η ανάκληση ή η ακύρωση διατάγματος απαλλοτριώσης αποτελεί σύμφυτη πτυχή της εξουσίας για απαλλοτριώση γης. Η ακύρωση διαταγμάτων απαλλοτριώσης από τη Νομοθετική Εξουσία συνιστά εκτροπή από τη νομοθετική λειτουργία αφενός και επέμβαση στο πεδίο αρμοδιοτήτων της Εκτελεστικής Εξουσίας, αφετέρου. Κατά συνέπεια οι διατάξεις του Άρθρου 5 παραβιάζουν την αρχή της διάκρισης των Εξουσιών και για τον λόγο αυτό οι πρόνοιές τους κρίνονται αντισυνταγματικές με αποτέλεσμα την θεμελίωση της εγκυρότητας της επίδικης διοικητικής απόφασης η οποία έχει ως βάθρο την εγκυρότητα του διατάγματος απαλλοτριώσης. Η προσφυγή απορρίπτεται. Η επίδικη απόφαση επικυρώνεται βάσει του Άρθρου 146.4(α) του Συντάγματος.

40 Δεν εκδίδεται διαταγή για έξοδα.

Η προσφυγή απορρίπτεται χωρίς διαταγή για έξοδα.

Υποθέσεις που αναφέρθηκαν:

Theodossiou Co. Ltd v Municipality of Limassol (1975) 3 C.L.R. 195.

45 *Theodossiou Co. Ltd v Municipality of Limassol (1987) 3 C.L.R. 1750.*

Santis and Others v Republic (1983) 3 C.L.R. 419·

R v Inhabitants of Christchurch [1848] 12 Q.B. 149·

Master Ladies Tailors Organisation v Minister of Labour [1950] 2 All E.R. 525·

Republic v Menelaou (1982) 3 C.L.R. 419·

5

Papanicopoulos v Morphou Cooperative (1986) 1 C.L.R. 288·

Pieris v Republic (1983) 3 C.L.R. 1054·

Diagoras Development v National Bank (1985) 1 C.L.R. 581·

Police v Ekdotiki Eteria (1982) 2 C.L.R. 63·

Πρόεδρος της Δημοκρατίας ν Βουλής των Αντιπροσώπων (1985) 3 Α.Α.Δ. 1724·

10

Πρόεδρος της Δημοκρατίας ν Βουλής των Αντιπροσώπων (1985) 3 Α.Α.Δ. 2165·

Πρόεδρος της Δημοκρατίας ν Βουλής των Αντιπροσώπων Αναφ. 4/92, ημερ. 18.9.92·

15

Ρ.Ι.Κ. και Άλλοι ν Καραγιώργη και Άλλων (1991) 3 Α.Α.Δ.159·

Πρόεδρος της Δημοκρατίας ν Βουλής των Αντιπροσώπων Αναφ. 9/91, ημερ. 18.5.92.

Προσφυγή.

Προσφυγές με τις οποίες οι αιτητές προσέβαλαν την άρνηση των καθ' ων η αίτηση να εγκρίνουν το αίτημά τους για χορήγηση άδειας οικοδομής για την ανάπτυξη του κτήματός τους σε ξενοδοχειακή μονάδα καθώς και το διάταγμα για την απαλλοτρίωση της γης τους.

Γ. Κακογιάννης και Μ. Κουκκίδου (δ/νίς), για τους αιτητές.

25

Γ. Ποταμίτης και Φ. Ποταμίτης, για τους καθ' ων η αίτηση.

Cur. adv. vult.

30

ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ: Την απόφαση του Δικαστηρίου θα δώσει ο Δικαστής Γ. Μ. Πικής.

5 ΠΙΚΗΣ, Δ. ανάγνωσε την ακόλουθη απόφαση. Με απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου της προσφυγής αυτής
 10 επιλήφθηκε η ολομέλεια του σώματος. Στην απόφαση αυτή είχε αχθεί ενόψει της σπουδαιότητας ενός των θεμάτων τα οποία έχουν τεθεί προς κρίση, εκείνου της συνταγματικότητας των διατάξεων του Άρθρου 5 του "Περί Αναγκαστικής Απαλλοτριώσεως (Τροποποιητικού) Νόμου, 1988" (Ν 84/88). Για τον προσδιορισμό των επίδικων θεμάτων είναι απαραίτητο να ανατρέξουμε στο ιστορικό της διαφοράς μεταξύ των διαδίκων που χρονολογείται από το 1972.

15 Στις 8/11/72 οι αιτητές υπέβαλαν αίτηση στο Δήμο Λεμεσού για τη χορήγηση άδειας οικοδομής για την ανάπτυξη του κτήματός τους σε ξενοδοχειακή μονάδα. Υλοποίηση των σχεδίων τους προϋπόθετε την κατεδάφιση της υφιστάμενης εντός του οικοπέδου αποθήκης. Σε διάστημα
 20 ημερών, στις 11/12/72, ο Δήμος με ειδοποίηση στην Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας, γνωστοποίησε την πρόθεσή του να προβεί στην απαλλοτρίωση του κτήματος των αιτητών προς το σκοπό εξωραϊσμού και αναμόρφωσης του παραλιακού μετώπου της Λεμεσού. Η πρόθεση του
 25 Δήμου να απαλλοτριώσει το κτήμα, οριστικοποιήθηκε με την έκδοση διατάγματος απαλλοτριώσεως στις 27/1/73. Ενόψει της απαλλοτριώσεως του κτήματος, ο Δήμος απέρριψε το αίτημα για την παροχή άδειας οικοδομής στους αιτητές.

30 Οι αιτητές, με παράλληλες προσφυγές, προσέβαλαν τόσο την άρνηση του Δήμου να εγκρίνει το αίτημά τους, όσο και το διάταγμα για την απαλλοτρίωση της γης τους. Οι προσφυγές συνεχδικάστηκαν και η επίλυσή τους αποτέλεσε το αντικείμενο της απόφασης του Ανωτάτου Δικαστηρίου στη *Michael Theodossiou Co. Ltd. v. Municipality of Limassol* (1975) 3 C.L.R. 195 (απόφαση Α. Ν. Λοΐζου, Δ., όπως ήταν τότε).

Το Δικαστήριο ακύρωσε την απόφαση του Δήμου για τη μη παροχή άδειας οικοδομής, κρίνοντας ότι η απαλλοτριώση του κτήματος συνιστούσε εξωγενή παράγοντα στην άσκηση της εξουσίας τους, επισημαίνοντας ότι το διάταγμα απαλλοτριώσης δεν επέφερε αφεαυτού οποιαδήποτε αλλοίωση των δικαιωμάτων των ιδιοκτητών επί της περιουσίας τους. Συγχρόνως, επικύρωσε το διάταγμα απαλλοτριώσης, κατάληξη που καθιστούσε τα σχέδια των αιτητών για ανάπτυξη του κτήματος θεωρητικό εγχείρημα. Ενόψει της βεβαίωσης του διατάγματος απαλλοτριώσης, οι αιτητές απώλεσαν, όπως είναι παραδεκτό, το ενδιαφέρον τους για την εξασφάλιση άδειας οικοδομής, κρίνοντας ότι κάθε ενέργεια προς την κατεύθυνση ανάπτυξης του κτήματος θα απέβαινε εις μάτην· έτσι δεν έκαμαν καμιά ενέργεια για την εξασφάλιση της άδειας οικοδομής.

Το ενδιαφέρον τους για την ανάπτυξη του κτήματος αναζωπυρώθηκε μετά τη θέσπιση του Περί Αναγκαστικής Απαλλοτριώσεως (Τροποποιητικού) Νόμου, 1983 (N 25/83), υπό το πρίσμα των τροποποιήσεων που επέφερε στο νομικό καθεστώς για την απαλλοτριώση γης. Οι αιτητές προσέφυγαν στο Ανώτατο Δικαστήριο με αίτημα την έκδοση διακήρυξης ότι η παράλειψη του Δήμου να ακυρώσει το διάταγμα απαλλοτριώσης του 1973 συνιστούσε παράλειψη εκπλήρωσης νομικού καθήκοντος το οποίο επέβαλλε το Άρθρο 8 του Ν 25/83. Το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι ο Ν 25/83 δεν επέβαλε οποιαδήποτε υποχρέωση στην Απαλλοτριούσα Αρχή να ακυρώσει ή να ανακαλέσει το διάταγμα απαλλοτριώσης του κτήματος των αιτητών το οποίο διατήρησε την ισχύ του. Η προσφυγή απορρίφθηκε - *Theodossiou Co. Ltd. v. Municipality of Limassol* (1987) 3 C.L.R. 1750. Ως αποτέλεσμα, παρέμεινε αμετάβλητη η προϋπάρχουσα κατάσταση πραγμάτων, γεγονός που οδήγησε στην καθίζηση και πάλι του ενδιαφέροντος των αιτητών για την ανάπτυξη του κτήματός τους, τα κτίρια εντός του οποίου εσυνέχισαν να χρησιμοποιούνται ως αποθήκη ατελώνιστων εμπορευμάτων (bonded warehouse).

Το ενδιαφέρον των αιτητών για την εξασφάλιση άδειας οικοδομής ανανεώθηκε μετά τη θέσπιση του Ν 84/88 (ο

νόμος εκδόθηκε στις 17/6/88). Το Άρθρο 5 του νόμου προβλέπει :

5 "5.-(1) Πάσα διαδικασία αναγκαστικής απαλλοτριώσεως η οποία ήρξατο προ της 27ης Μαΐου 1983 και η οποία δεν συνεπληρώθη προ της ημερομηνίας ενάρξεως της ισχύος του παρόντος Νόμου -

(α) είτε δι' υπογραφής τελικής συμφωνίας διά τον καθορισμόν της αποζημιώσεως·

10 (β) είτε δι' υπογραφής συγκαταθέσεως δι' εγγραφήν της απαλλοτριουμένης ιδιοκτησίας επ' ονόματι της απαλλοτριούσης αρχής, συμφώνως τω άρθρω 8, θα ατονή και θα λογίζηται ως εγκαταλειφθείσα, εκτός εάν
15 η απαλλοτριούσα αρχή προβή, ουχί αργότερον της 15ης Οκτωβρίου 1988, εις την προσφοράν της υπ' αυτής υπολογισθείσης αποζημιώσεως, συμφώνως προς τα εφεξής αναφερόμενα:

20 (ι) η αξία της υπό απαλλοτριώσιν ιδιοκτησίας λογίζεται ούσα ίση προς το ποσόν το οποίον η τούτη ιδιοκτησία θα απέφευεν, εάν διετίθετο εκουσίως εν τη ελευθέρα αγορά κατά τον χρόνον της ενάρξεως της ισχύος του παρόντος Νόμου·

25 (ιι) εις την καταβλητέαν αποζημίωσιν υπολογίζεται ετήσιος τόκος προς εννέα τοις εκατόν, από της ημερομηνίας της προσφοράς της ως προείρηται υπολογισθείσης αποζημιώσεως υπό της απαλλοτριούσης αρχής μέχρι του χρόνου καταβολής της τούτης αποζημιώσεως.

30 (2) Αι διατάξεις των άρθρων 3, 4 και 5 του παρόντος Νόμου θα τυγχάνουν εφαρμογής και εις τας περιπτώσεις διαδικασιών αναγκαστικής απαλλοτριώσεως αι οποίαι ήρξαντο μετά την 27ην Μαΐου 1983 και δεν συνεπληρώθησαν προ της ημερομηνίας ενάρξεως της
35 ισχύος του παρόντος Νόμου λόγω της μη προσφοράς της υπολογισθείσης αποζημιώσεως εντός των προνοου-

μένων δέκα μηνών."

Με υπόμνημά τους στο Δήμο, ημερομηνίας 30/12/88, οι αιτητές ανακίνησαν το αίτημά τους για την παροχή άδειας οικοδομής, με έρεισμα την έκπτωση του διατάγματος απαλλοτριώσεως της περιουσίας τους βάσει του Ν 84/88. 5
 Όπως διαφαίνεται από το κείμενο του υπομνήματός τους, το αίτημα για την παροχή άδειας οικοδομής συνδεόταν άμεσα και αποκλειστικά με την εξαφάνιση κατά νομικό τεκμήριο (Ν 84/88) του διατάγματος απαλλοτριώσεως που αποτελούσε και τη γενεσιουργό αιτία για την αναζωογόνηση του ενδιαφέροντός τους για την ανάπτυξη της περιουσίας τους. Η καθυστέρηση του Δήμου να απαντήσει στο νέο τους διάβημα, ώθησε τους αιτητές να προσφύγουν στο Δικαστήριο για μια ακόμα φορά (Προσφυγή 229/89) με αίτημα την αποκήρυξη ως αντισυνταγματικής της παράλειψης του Δήμου να τους δώσει απάντηση μέσα στα χρονικά όρια που θέτει το Άρθρο 29 του Συντάγματος και την παροχή θεραπείας για την ανακοπή της. Ενώ εκκρεμούσε η προσφυγή, δόθηκε στις 3/2/90, η απάντηση του Δήμου, γεγονός που αποστέρησε την προσφυγή του αντικειμένου της. Μετά την εξέλιξη αυτή, οι αιτητές απέσυραν την προσφυγή τους η οποία, κατακολουθίαν, απορρίφθηκε. Στην απάντησή του ο Δήμος υποστήριξε ότι ο Ν 84/88 άφησε αμετάβλητη την ισχύ του διατάγματος απαλλοτριώσεως του κτήματος των αιτητών και, συνεπώς, το αίτημά τους απορρίφθηκε. Με την απάντησή του ο Δήμος έκρινε το ουσιαστικό αίτημα των αιτητών που συνίστατο στην αποκήρυξη εκ μέρους του Δήμου του διατάγματος απαλλοτριώσεως ως μη υφισταμένου, αίτημα το οποίο απορρίφθηκε ως ανεδαφικό, κλείοντας το δρόμο για τα αναπτυξιακά σχέδια των αιτητών. 10
 15
 20
 25
 30

Με οδηγίες του Δικαστηρίου υποβλήθηκαν γραπτές και συμπληρωματικές αγορεύσεις και, σε μεταγενέστερο στάδιο, δόθηκαν διευκρινίσεις για τις θέσεις των διαδίκων. Η διαδικασία ολοκληρώθηκε στις 20/2/92, οπότεν επιφυλάχθηκε η απόφαση. Καθυστέρησε όμως η έκδοσή της εν αναμονή της απόφασης του Ανωτάτου Δικαστηρίου στην Αναφορά 5/91, με την οποία τέθηκε υπό κρίση η συνταγ- 35

- ματικότητα των διατάξεων νέου τροποποιητικού των
 Περί Αναγκαστικής Απαλλοτριώσεως Νόμων. Στην Ανα-
 φορά είχαν εγερθεί ανάλογα θέματα συνταγματικότητας
 με εκείνα τα οποία τέθηκαν σ' αυτή την προσφυγή. Η από-
 5 φαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου στην Αναφορά 5/91 εκ-
 δόθηκε στις 22/1/93. Ο τροποποιητικός νόμος απορρίφθη-
 κε ως αντισυνταγματικός για ένα από τους λόγους οι
 οποίοι είχαν προβληθεί για την αποκήρυξη του, συγκεκρι-
 μένα για παράβαση των διατάξεων του Άρθρου 80.2 του
 10 Συντάγματος. Ενόψει αυτής της κατάληξης, το Ανώτατο
 Δικαστήριο έκρινε "Περιτόν να ασχοληθούμε με τους
 υπόλοιπους λόγους αντισυνταγματικότητας που έχουν
 προβληθεί στην Αναφορά αυτή." Συνεπώς, δε μπορεί να
 αντλήσουμε καθοδήγηση από την απόφαση στην Αναφορά
 5/91 για τα δύο θέματα συνταγματικότητας που αναφύ-
 15 νται σ' αυτή την υπόθεση, δηλαδή την ισχυριζόμενη αντί-
 θεση των διατάξεων του Άρθρου 5 του Ν 84/88 προς την
 αρχή της διάκρισης των Εξουσιών και εκείνης της ισότη-
 τας που κατοχυρώνεται στο Άρθρο 28 του Συντάγματος.

- Η διαφορά των διαδίκων επικεντρώνεται στις επιπτώ-
 20 σεις που είχε το Άρθρο 5 του Ν 84/88 στην υπόσταση του
 διατάγματος απαλλοτριώσης και στις προεκτάσεις του
 στα δικαιώματα και υποχρεώσεις των διαδίκων. Ένα
 πράγμα είναι καθαρό, το ενδιαφέρον των αιτητών για την
 απόκτηση άδειας οικοδομής συνδέεται άμεσα και αποκλει-
 25 στικά με την εξαφάνιση του διατάγματος απαλλοτριώσης·
 υφισταμένου του διατάγματος δεν ενδιαφέρονται να εξα-
 σφαλίσουν άδεια οικοδομής. Είναι η αναμόρφωση του νο-
 μικού καθεστώτος ως προς την ισχύ του διατάγματος
 απαλλοτριώσης που επέφερε ο Ν 84/88 που οδήγησε τους
 30 αιτητές στην αναδιατύπωση του αιτήματός τους για την
 εξασφάλιση άδειας οικοδομής.

- Η θέση των αιτητών είναι ότι το Άρθρο 5 του Ν 84/88
 35 κατάργησε το διάταγμα απαλλοτριώσης. Κατά συνέπεια η
 παρουσία τους έπαισε νομοτελειακά να αποτελεί τ' αντι-
 κείμενο απαλλοτριώσης από την έκδοση του νόμου. Η επι-
 μονή του Δήμου στην ύπαρξη του διατάγματος αποτελεί
 αντινομία προς τις διατάξεις του Άρθρου 5 την οποία κα-

λούμεθα να διαπιστώσουμε και να αποκηρύξουμε.

Όπως οι αιτητές, και οι καθ' ων η αίτηση συγκέντρωσαν την επιχειρηματολογία τους στις επιπτώσεις του Άρθρου 5 στο διάταγμα απαλλοτριώσης. Η πρώτη τους εισήγηση (των καθ' ων η αίτηση) είναι ότι το Άρθρο 5 δεν τυγχάνει εφαρμογής όσον αφορά το επίδικο διάταγμα απαλλοτριώσης. Το νομοθέτημα, εισηγήθηκαν, έχει μελλοντική προοπτική και όχι αναδρομικό χαρακτήρα. Εξέταση του κειμένου του Άρθρου 5 αποκαλύπτει ότι σκοπείται με τη θέσπισή του η ακύρωση όλων των διαταγμάτων απαλλοτριώσης τα οποία εκδόθηκαν πριν από την έκδοσή του, ως προς τα οποία δεν ολοκληρώθηκε η διαδικασία απαλλοτριώσης με την καταβολή του τιμήματος για την απόκτησή τους. Αναντίλεκτα ο νόμος επηρεάζει άμεσα διατάγματα που εκδόθηκαν πριν τη θέσπισή του, με την επιφύλαξη ότι η ακυρότητα επέρχεται από την ημέρα έκδοσης του νόμου και όχι ενωρίτερα. Συνεπώς, ελλείπει από τις πρόνοιες του Άρθρου 5 το κύριο γνώρισμα αναδρομικής νομοθεσίας που είναι η αναμόρφωση του δικαίου από ημερομηνία προγενέστερη της έκδοσής του [βλ. μεταξύ άλλων, *Santis and Others v. Republic* (1983) 3 C.L.R. 419; *R. v. Inhabitants of Christchurch* [1848] 12 Q.B. 149 και *Master Ladies Tailors Organisation v. Minister of Labour* [1950] 2 All E.R. 525]. Η εισήγηση των καθ' ων η αίτηση ότι το Άρθρο 5 του Ν 84/88 άφησε άθικτη την εγκυρότητα του διατάγματος απαλλοτριώσης, κρίνεται ανεδαφική.

Η δεύτερη εισήγηση του Δήμου είναι ότι το Άρθρο 5 δε μπορεί να ερμηνευθεί με τρόπο που να αποστερεί την Απαλλοτριούσα Αρχή από δικαιώματα τα οποία αποκρυσταλλώθηκαν και κτήθηκαν βάσει του διατάγματος απαλλοτριώσης πριν από τη θέσπιση του νόμου. Το μαχητό τεκμήριο που δημιουργεί το Άρθρο 10(2)(γ) του Περί Ερμηνείας Νόμου - ΚΕΦ. 1 ότι τροποποιητικός νόμος αφήνει άθικτα δικαιώματα τα οποία κτήθηκαν βάσει του τροποποιούμενου νόμου, επενεργεί, όπως εισηγήθηκαν, υπέρ των δικαιωμάτων τα οποία απόκτησαν οι καθ' ων η αίτηση βάσει του διατάγματος απαλλοτριώσης. Το τεκμήριο το

5 οποίο δημιουργεί το Άρθρο 10(2)(γ) ανατρέπεται εφόσο ο νομοθέτης εκδηλώνει σαφή πρόθεση να προβεί στην αποστέρηση κτηθέντων δικαιωμάτων, οπότε η βούλησή του τυγχάνει αναγνώρισης από το δικαστήριο (βλ. *Republic v. Menelaou* (1982) 3 C.L.R. 419 και *Papanicoropoulos v. Μοιρῆου Cooperative* (1986) 1 C.L.R. 288). Στην προκείμενη περίπτωση, ο νομοθέτης εκδήλωσε με τον πλέον κατηγορηματικό τρόπο τη θέλησή του να αποστερήσει την

10 Απαλλοτριούσα Αρχή από τα δικαιώματα που απέκτησε βάσει του διατάγματος απαλλοτρίωσης του 1973. Με τη διαπίστωση αυτή καταρρίπτεται και η θέση του Δήμου ότι τό Άρθρο 5 άφησε ανεπηρέαστη την ισχύ του διατάγματος απαλλοτρίωσης.

15 Η τρίτη εισήγηση των καθ' ων η αίτηση είναι ότι το Άρθρο 5 δε μπορεί να τύχει εφαρμογής στην περίπτωση του επίμαχου διατάγματος απαλλοτρίωσης, ενόψει του δεδικασμένου (*res judicata*) που προέκυψε από την επικύρωση του διατάγματος απαλλοτρίωσης στην υπόθεση

20 *Michael Theodossiou Co. Ltd. v. Municipality of Limassol* (1975) 3 C.L.R. 195. Η αρχή του δεδικασμένου τυγχάνει εφαρμογής και στο πεδίο της αναθεωρητικής δικαιοδοσίας κατ' ανάλογο τρόπο προς άλλους τομείς δικαιοδοσίας, όπως αναγνωρίστηκε στην *Pieris v. Republic* (1983) 3 C.L.R. 1054, εκτεταμένα αποσπάσματα από την οποία επισυνάπτονται στην αγόρευση των καθ' ων η αίτηση.

25 Πρέπει να επισημάνουμε ότι συναφής με την αρχή του δεδικασμένου στο διοικητικό δίκαιο είναι και η εφαρμογή της αρχής της διάκρισης των Εξουσιών σε σχέση με τη Δικαστική Εξουσία που αποκλείει κάθε νομοθετική παρέμβαση σε οποιοδήποτε τομέα της δικαστικής λειτουργίας - (βλ.

30 *Diagoras Development v. National Bank* (1985) 1 C.L.R. 581).

Διαφωτιστική ως προς το συσχετισμό της αρχής του δεδικασμένου στο πεδίο της αναθεωρητικής δικαιοδοσίας

35 και την άσκηση της Νομοθετικής Εξουσίας για ανάπτυξη του δικαίου, είναι η νομολογία των ελληνικών δικαστηρίων η οποία συνοψίζεται στα Πορίσματα της Νομολογίας του Συμβουλίου της Επικρατείας 1929-59, σ.51, ως

εξής:

"Ενομολογήθη, συναφώς, ότι δέν κωλύεται η νομοθετική εξουσία όπως ρυθμίξη, (συνεπώς, και καταργή) καί τά διά δικαστικής αποφάσεως ανεγνωρισμένα δικαιώματα και σχέσεις, καθ' όσον η δύναμις τού δεδικασμένου δέν ξεκινείται μέχρι τού σημείου ν' ανακόπη τήν διά τό μέλλον αρμοδιότητα τής νομοθετικής εξουσίας, όπως προβαίνει εις ρυθμίσεις νέας μετ' αναδρομικής δυνάμεως, καταλαμβανούσας πάσας τάς σχέσεις καί τάς δικαστικώς κριθείσας, οσάκις αύται δέν έχουσι τόν χαρακτήρα επεμβάσεως εις ατομικάς περιπτώσεις, αλλά γίνονται διά θεσπίσεως γενικών κανόνων, η εφαρμογή τών οποίων εις εκάστην συγκεκριμένην περίπτωσηιν αφήεται εις τά δικαστήρια: 614 (33), 8 (40), 81, 82 (42), 1072 (53), 843 (54), 1459 (55), 617, 618, 573 (59), 1676 (59)."

Δεν είναι αναγκαίο ν' ανασκοπήσουμε σ' αυτή την υπόθεση τους περιορισμούς που επιβάλλει η αρχή του δεδικασμένου σε συνδυασμό με την αρχή της διάκρισης των Εξουσιών στη νομοθετική λειτουργία. Αρκεί να επισημάνουμε ότι το δεδικασμένο συναρτάται άμεσα με τα επίδικα θέματα τα οποία στο πεδίο της αναθεωρητικής δικαιοδοσίας ταυτίζονται με την εγκυρότητα της πράξης η οποία προσβάλλεται. Ως αποτέλεσμα της *Theodossiou* (1975) 3 C.L.R. 195 (ανωτέρω), η εγκυρότητα του διατάγματος απαλλοτριώσης κατά το χρόνο έκδοσής του, θεωρείται θέμα δεδικασμένο. Το Άρθρο 5 του Ν 84/88 αφήνει άθικτο το δεδικασμένο το οποίο προκύπτει από τη *Theodossiou* (ανωτέρω). Ό,τι επιχειρείται με το Άρθρο 5 είναι η ακύρωση του διατάγματος, διαπίστωση η οποία επιβάλλει τη διερεύνηση της συνταγματικότητας του νομοθετήματος με σημείο αναφοράς τη δυνατότητα ανάκλησης ή ακύρωσης διοικητικής πράξης με νόμο.

Οι πιο πάνω διαπιστώσεις καθιστούν αναπόφευκτη την κρίση της συνταγματικότητας των διατάξεων του Άρθρου 5 του Ν 84/88 για την επίλυση της διαφοράς στην προκείμενη περίπτωση, ως προς την ισχύ του διατάγματος

απαλλοτριώσης της περιουσίας των αιτητών του 1973
(*Police v. Ekdotiki Eteria* 1982) 2 C.L.R. 63).

5 Η ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΕΞΟΥΣΙΩΝ : Η αρχή της διάκρι-
σης των Εξουσιών που θεμελιώνεται στο κυπριακό Σύν-
ταγμα, αποκλείει την ανάληψη και άσκηση εξουσίας έξω
από τη σφαίρα αρμοδιοτήτων της κάθε μιας από τις τρεις
Εξουσίες. Όπου εξουσία δεν κατανέμεται από το Σύνταγμα
αυτή ταξινομείται σύμφωνα με τα εγγενή της χαρακτη-
ριστικά και ασκείται από την Πολιτειακή Εξουσία στη
10 σφαίρα της οποίας ανάγεται κατά φυσιολογική συνέπεια.

15 Η απαλλοτρίωση γης συνιστά πτυχή της διοικητικής
λειτουργίας, η οποία ανατίθεται από το Σύνταγμα στην
Εκτελεστική Εξουσία (βλ. Άρθρα 54 και 58 του Συντάγμα-
τος). Η διαπίστωση της αναγκαιότητας για την απαλλο-
τρίωση γης για την πραγμάτωση σκοπών δημόσιας ωφέ-
λειας ανάγεται, σύμφωνα με τις πρόνοιες του Άρθρου
23.4 του Συντάγματος και των σχετικών προνοιών των
Περί Αναγκαστικής Απαλλοτριώσεως Νόμων 1962 - 1988,
στην κρίση της αρμόδιας διοικητικής Αρχής. Όχι μόνο η
επιλογή της γης αλλά και η προώθηση της απαλλοτριώσης
20 αποτελεί έργο της Εκτελεστικής Εξουσίας, καθώς και η
χρήση της περιουσίας για τους σκοπούς για τους οποίους
κλήθηκε.

25 Σειρά δικαστικών αποφάσεων ορίζει με τον πλέον κα-
τηγορηματικό τρόπο ότι αποκλείεται η επέμβαση της Νο-
μοθετικής Εξουσίας κάτω από οποιοδήποτε μανδύα στην
εκπλήρωση του διοικητικού έργου. Στην *Πρόεδρος της Δη-
μοκρατίας v. Βουλής των Αντιπροσώπων* (1985) 3 Α.Α.Δ.
1724, αποφασίστηκε ότι η ανάμειξη της Βουλής των Αντι-
προσώπων στη διαδικασία πρόσληψης εκτάκτων υπαλλή-
λων, έστω υπό τη μορφή έγκρισης των εισηγήσεων της
30 Εκτελεστικής Εξουσίας, προσέκρουε στην αρχή της διά-
κρισης των Εξουσιών, διαπίστωση που οδήγησε στην απο-
κήρυξη του νόμου ως αντισυνταγματικού. Για τον ίδιο
λόγο κρίθηκε αντισυνταγματικός και ο Περί Δημόσιας Εκ-
παιδευτικής Υπηρεσίας (Τροποποιητικός) (Αρ. 2) Νόμος
35 του 1985 επειδή προέβλεπε την ανάμειξη υπό τη μορφή συ-

γκατάθεσης της Βουλής στο διορισμό των μελών της Εκπαιδευτικής Υπηρεσίας - *Πρόεδρος της Δημοκρατίας v. Βουλής των Αντιπροσώπων* (1985) 3 Α.Α.Δ. 2165. Πιο πρόσφατα, στην *Πρόεδρος της Δημοκρατίας v. Βουλής των Αντιπροσώπων* [Αναφορά 4/92, εκδόθηκε στις 18/9/92 και θα δημοσιευθεί στους τόμους (1992) 3 Α.Α.Δ.], κρίθηκε ότι η προβλεπόμενη από τον Περί Δημόσιας Εκπαιδευτικής Υπηρεσίας (Τροποποιητικό) (Αρ. 3) Νόμο του 1992 παράταση της θητείας των μελών της Εκπαιδευτικής Υπηρεσίας με νομοθετική διάταξη συνιστούσε παράβαση της αρχής της διάκρισης των Εξουσιών εφόσον ο διορισμός και ο καθορισμός της θητείας των μελών διοικητικών οργάνων μέσα στα πλαίσια του νόμου, συνιστά πτυχή της Εκτελεστικής Εξουσίας (σε σχέση με την αρχή της διάκρισης των Εξουσιών και των προεκτάσεών της, βλ. επίσης *P.I.K. και Άλλοι v. Καραγιώργη και Άλλων* (1991) 3 Α.Α.Δ. 159).

Πολύ διαφωτιστική για την εφαρμογή της αρχής της διάκρισης των Εξουσιών είναι η απόφαση στην *Πρόεδρος της Δημοκρατίας v. Βουλής των Αντιπροσώπων* [Αναφορά 9/91 - εκδόθηκε στις 18/5/92 και θα δημοσιευθεί στους τόμους (1992) 3 Α.Α.Δ.], στην οποία κρίθηκε η συνταγματικότητα του Περί της Απαγορεύσεως της Απόρριψης Λυμάτων στον Άγιο Σωζόμενο Νόμου του 1991. Με τον κριθέντα νόμο εσκοπείτο η απαγόρευση επιλεγέντα από την Εκτελεστική Εξουσία χώρου στον Άγιο Σωζόμενο για την απόρριψη λυμάτων. Το Ανώτατο Δικαστήριο έκρινε (κατά πλειοψηφία) ότι ο νόμος ήταν αντινομικός προς την αρχή της διάκρισης των Εξουσιών επειδή η επιλογή του χώρου και διευθετήσεις για την απόρριψη λυμάτων αποτελεί αρμοδιότητα της Εκτελεστικής Εξουσίας.

Στην εισαγωγή σ' αυτό το κεφάλαιο της απόφασής μας, εξηγήσαμε ότι η αρμοδιότητα για την απαλλοτρίωση ακίνητης ιδιοκτησίας για την εκπλήρωση σκοπών δημόσιας ωφέλειας, αποτελεί πτυχή της Εκτελεστικής Εξουσίας. Το διάταγμα απαλλοτρίωσης αποτελεί το μέσο με το οποίο ασκείται η εξουσία για την απαλλοτρίωση γης για την ευόδωση σκοπών δημόσιας ωφέλειας. Το Άρθρο 5 του Ν 84/

- 88 επιφέρει την ακύρωση διαταγμάτων απαλλοτρίωσης που εκδόθηκαν στα πλαίσια άσκησης της Εκτελεστικής Εξουσίας. Όχι μόνο η έκδοση αλλά και η ανάκληση ή ακύρωση διατάγματος απαλλοτρίωσης αποτελεί σύμφυτη
- 5 πτυχή της εξουσίας για απαλλοτρίωση γης, η άσκηση της οποίας συναρτάται με την πραγμάτωση και το επιτό των σκοπών δημόσιας ωφέλειας για τους οποίους είχε εκδοθεί το διάταγμα απαλλοτρίωσης. Η ακύρωση διαταγμάτων απαλλοτρίωσης από τη Νομοθετική Εξουσία συνιστά εκ-
- 10 τροπή από τη νομοθετική λειτουργία αφενός και επέμβαση στο πεδίο αρμοδιοτήτων της Εκτελεστικής Εξουσίας, αφετέρου. Συνεπώς, οι διατάξεις του Άρθρου 5 παραβιάζουν την αρχή της διάκρισης των Εξουσιών και για το λόγο αυτό οι πρόνοιές του κρίνονται αντισυνταγματικές. Η κα-
- 15 τάληξη αυτή θεμελιώνει την εγκυρότητα της επίδικης διοικητικής απόφασης η οποία έχει ως βάθρο την εγκυρότητα του διατάγματος απαλλοτρίωσης.

Η προσφυγή απορρίπτεται.

- 20 Η επίδικη απόφαση επικυρώνεται βάσει του Άρθρου 146.4(α) του Συντάγματος. Δεν εκδίδεται διαταγή για τα έξοδα.

*Η προσφυγή απορρίπτεται
χωρίς διαταγή για έξοδα.*